

Alkmadders

NUMMER 118 - JAARGANG 29 - JUNI 2012
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

De Kaag, Julianalaan 21 en 25

Alkmadders

29e jaargang, Juni 2012, nummer 118.
Kwartaaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Sjaak Bouwmeester
Marco Loos
José van der Meer-van der Zwet
Fons van Rijn

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw J.G.M. Rietbroek
jgm.rietbroek@planet.nl (06-18126615)

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 12,50 per jaar, te voldoen op bankrekeningnummer 30.11.09.966 van de penningmeester van de Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van Alkmadders kost € 8,50 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 2,50 en zijn verkrijgbaar tijdens de openingsuren.

Openingstijden

Het Historisch Centrum is geopend op zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur. In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag, 1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres van de Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22,
2377 CE Oude Wetering.
Telefoon: 071-3312168
E-mailadres: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

	pagina
Voorwoord van het bestuur	1
In Memoriam Hans Spruitenburg	2
Interessante lezing over spoorlijn Haarlem-Leiden	3
Rit met oude bus op open dag	3
Wout Heemskerk blikt terug:	
Toptafeltennis in de Pancratiuszaal	4
Tentoonstelling over 75 jaar De Treffers	6
Uit de collectie: De geschiedenis van een doopvont	7
Duizendste 'historische wandelaar' bij Oud Alkemade	9
Een vrijwilliger in beeld: Agnes Turk	10
Sluizen in Alkemade door de eeuwen heen	11
Het vissersgeslacht Van Nieuwkoop - Kaageiland 1761-2011 (deel 1)	16

Voorwoord van het bestuur

Duizendste wandelaar

Met veel waardering voor de gidsen Pieter van Ruiten en Marco Loos, kunnen we melden dat onlangs de duizendste wandelaar de historische wandeling heeft volbracht. Een mijlpaal voor onze stichting waar we heel trots op zijn. Bij deze een pluim voor de initiatiefnemers Pieter en Marco, die deze geweldige prestatie verricht hebben. Op naar de volgende duizend zou ik zeggen. Deze historische wandeling door ons eigen gebied met leuke verhalen over vroeger blijkt voor veel mensen een leuke belevenis te zijn. Meer over de duizendste wandelaar leest u verderop in deze Alkmadders.

Restauratie doopvont voltooid

Het volgende waar onze medewerkers de laatste maanden met veel plezier naar uitgekeken hebben is de voltooiing van de restauratie van de oude doopvont van de Petruskerk uit Roelofarendsveen. In dit nummer vindt u een uitgebreid artikel over de historie van deze doopvont met dank aan Leo en Plony van Klink.

Open dag ter afsluiting van Transport en Vervoer

Graag vraag ik uw aandacht voor onze open dag op **zondag 24 juni a.s.**, een prachtige afsluiting van onze tentoonstelling over Transport en Vervoer. Dit mag u echt niet missen, lees meer hierover in de aankondiging op pagina 3.

Wij willen onze hartelijke dank uitbrengen aan alle deelnemende bedrijven en particulieren die ons geholpen hebben met het tot stand brengen van deze mooie tentoonstelling.

Nieuwe tentoonstellingen

De volgende tentoonstelling gaat over *De Treffers 75 jaar* en wordt geopend op zondag 2 september a.s. Daarnaast willen wij van september tot begin december aandacht vragen voor *kerststallen en kerstgroepen waar een bijzonder verhaal aan verbonden is*. Heeft u zoiets in huis en wilt u dat een paar maanden laten zien, neem dan contact op met Riny van Klink, tel. 071-3313508 of e-mail: rinyvanklink@casema.nl.

*Lex van der Zwet,
voorzitter*

Ander e-mailadres

Tot slot wijzen wij u op het nieuwe e-mailadres van onze stichting: info@stichtingoudalkemade.nl

In Memoriam Hans Spruitenburg

Hans Spruitenburg in het archief van de Stichting Oud Alkemade.

Fotoarchief Jooop Kret.

Op 25 maart jl. is op 52-jarige leeftijd overleden onze gewaardeerde collega Hans Spruitenburg.

Hans is in 2002 bij de Stichting Oud Alkemade begonnen en heeft veel werk verricht in het papieren archief. Daar heeft hij veel vrije uren in gestoken ondanks zijn drukke baan als vrachtwagenchauffeur.

Hans had een duidelijke mening en daar was hij niet makkelijk van af te brengen, maar wat hij beloofde maakte hij waar. Zo heeft hij verleden jaar de kraam die wij voor de braderie gebruiken naar eigen inzicht verbouwd en opnieuw ingericht. Ook de laatste tentoonstelling over Transport en Vervoer, die loopt tot 24 juni 2012, is naar zijn idee tot stand gekomen.

Hans heeft hier veel spullen voor bij elkaar verzameld, zowel uit ons eigen archief als bij de bedrijven uit de transportwereld vandaan.

Bij de afronding van het inrichten van de tentoonstelling kon hij helaas niet meer helpen, zijn gezondheid

liet dit niet meer toe. Gelukkig heeft hij de opening van de tentoonstelling wel mogen meemaken en hij was heel tevreden over hoe alles was ingericht.

De laatste jaren waren niet gemakkelijk voor Hans. Nadat bekend werd dat hij niet meer kon genezen, heeft hij geprobeerd nog zoveel mogelijk uit het leven te halen. Wij stonden te kijken van zijn wilskracht en doorzettingsvermogen voor elke dag die hij nog kon pakken. Tot het laatste moment heeft hij geprobeerd alles te volgen bij onze stichting. De opening van de (zijn) tentoonstelling over transport was helaas zijn laatste bezoek.

Wij zullen Hans herinneren als een goede en hardwerkende collega voor de Stichting Oud Alkemade en wensen zijn kinderen Sara, Jaap, Daan zijn vriendin Petra en verdere familie veel sterkte met dit verlies.

*Namens de Stichting Oud Alkemade,
Lex van der Zwet*

Zoekplaatje

Er zijn weer een paar namen bekend van de kinderen die afgebeeld stonden op de foto met dierenarts Rob Visser (Alkmadders 117). We zien v.l.n.r. Karin Pieterse, Froukje van der Hulst, Mariska Pieterse, Marloes de Jong, Anja Koek en José Koek. De twee achterste personen zijn nog onbekend.

Interessante lezing over spoorlijn Haarlem-Leiden

Op zondagmiddag 3 juni jl. was er een interessante lezing over het treinspoor dat gelopen heeft van Haarlem naar Leiden. Dit spoor heeft veel plaatsen in onze gemeente aangedaan, zoals Oude Wetering, Roelofarendsveen, Nieuwe Wetering en Rippwetering. De door Kees van Haastregt samengestelde presentatie gaf een duidelijke uitleg waar alle stations en treinhuizen hebben gestaan langs dit spoor. Kees verdiept zich al jaren in historie van de treinen en weet nagenoeg alles over dit spoor. Hij heeft heel veel foto's en kaarten over dit tracé verzameld. Hij heeft er een boekje

Veel bezoekers hebben genoten van de presentatie die verzorgd werd door Marcel en Stef van der Zwet.

over gemaakt met een schat aan foto's en informatie; dit is te koop bij Stichting Oud Alkemade en bij De Veenerick.

Samensteller van de lezing en auteur Kees van Haastregt.

Rit met oude bus op open dag

Het bestuur van de Stichting Oud Alkemade nodigt u van harte uit om op 24 juni a.s een kijkje te komen nemen op de open dag. Behalve dat u (nog eens) de tentoonstelling 'Transport en Vervoer' kunt bekijken, is er buiten ook het nodige te doen. Zo zullen er verschillende oude vervoermiddelen staan opgesteld in de Saskia van Uylenburchlaan. Tijdens de open dag van 2010 hebben we een rondrit met een oude autobus door de voormalige gemeente Alkemade georganiseerd. Vanwege het grote succes, en omdat we toen velen moesten teleurstellen, willen we deze rondritten dit jaar herhalen. De bus vertrekt om 13.00 uur, 14.00 uur, 15.00 uur en 16.00 uur vanaf het Historisch Centrum. Kaartjes kosten € 2,- per persoon en zijn nu al te verkrijgen aan de balie van het Historisch Centrum. Zoals gebruikelijk is het museum de komende tijd geopend op dinsdag van 13.30-16.00 uur en op zondag van 14.00-17.00 uur.

Het bestuur hoopt u op 24 juni te mogen verwelkomen.

Bus van de Stichting Veteraan Autobussen

Toptafeltennis in de Pancratiuszaal

Een stampvolle Pancratiuszaal met in het midden een tennistafel waarop het eerste team van De Treffers het opneemt tegen de beste tafeltennissers van het land. Daar heeft Wout Heemskerk (81) de mooiste herinneringen aan. “Daar kwamen veel mensen op af. Het leek soms wel of je in een arena speelde.” De Treffers behoorde jarenlang tot de top van tafeltennissend Nederland.

Het speelt zich af in de jaren vijftig en begin zestig. De Treffers heeft de hoogste landelijke klasse bereikt. De wedstrijden worden gespeeld in het Pancratiusgebouw, de voorloper van de Alkeburcht, aan het Noordeinde in Roelofarendsveen. Een dorpsvereniging die het opneemt tegen verenigingen uit ‘grote’ steden waar velen nog nooit zijn geweest.

Wout Heemskerk: “Tafeltennis was hier in die tijd ontzettend populair. Bij thuiswedstrijden zat de Pancratiuszaal helemaal vol, soms werden er ‘armenbankjes’ uit de tegenovergelegen kerk gehaald en op het podium gezet. Het was er vaak warm en er werd stevig gerookt, van die dikke sigaren. Aan het eind van de avond zag het er blauw van de rook. Ik herinner me dat de toenmalige voorzitter Leo van Berkel heeft ingevoerd dat er voortaan pas na de vijfde partij mocht worden gerookt, omdat de spelers er last van hadden.”

De oprichting van De Treffers in 1937 heeft Wout niet bewust meegemaakt, maar zijn oudere broers Nico en Co, inmiddels beiden overleden, wel. Zij waren vanaf het begin lid. “Ik herin-

ner me dat er al vroeg bij ons in huis op een gewone tafel werd gespeeld, rechtop gezette kerkboeken fungeerden als net. Later werd al snel een eenvoudige tennistafel in elkaar gezet, een paar schragen, latten en een plaat triplex. In de oorlog werd er minder gespeeld en het hield helemaal op toen er geen balletjes meer waren. Nico probeerde nog van twee balletjes één balletje te maken, maar dat was geen succes.”

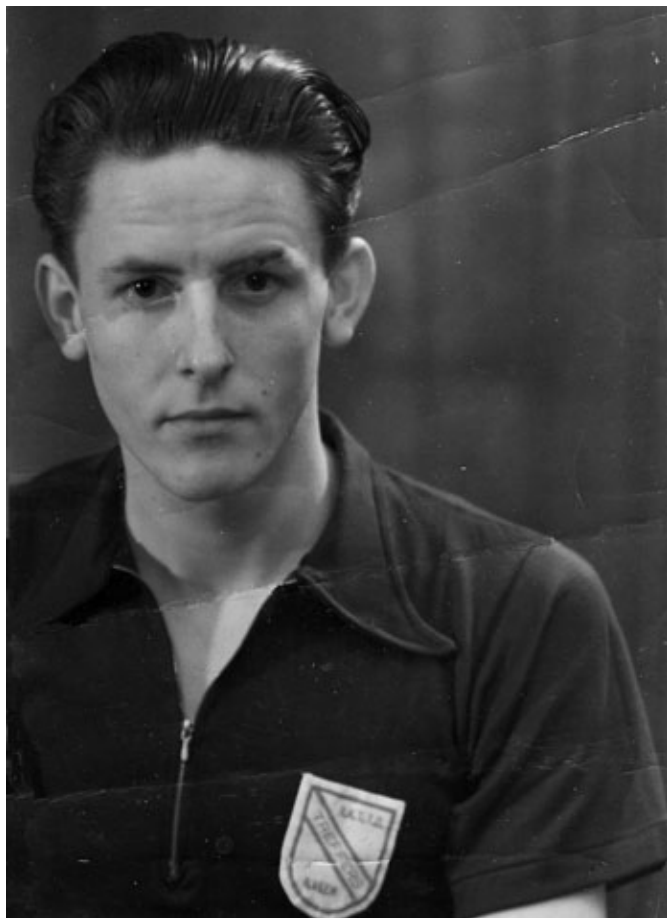
Toernooi

Na de oorlog kwam alles langzaam op gang. “Ik herinner me dat Kees van Klink in de bevrijdingsoptocht meeliep met de Treffersvlag. Twee jaar later ging mijn vader naar een toernooi in de veiling. Er stonden zes of zeven tafels. Hij vond het wel wat, de spelers en speelsters waren netjes gekleed en het was goed georganiseerd. Rond die tijd moeten wij met de productie van de eerste tennistafels zijn begonnen,” aldus Wout.

“Bij ons werd in de werkplaats elke dag getafeltennist, ook door mijn zussen Rini en Jeanne. De laatste deed overigens een paar weken geleden op 86-jarige leeftijd nog mee aan het oud-ledentoernooi van De Treffers, maar dit terzijde. Dat vele tafeltennissers leverde een behoorlijke balvastheid op. Het spelletje lag me wel. Co leerde me de backhandslag en dat pikte ik snel op. In 1948 zou ik met de Nederlandse kampioenschappen meedoen, maar kort ervoor overleed mijn vader. Maar een jaar later, in Amsterdam, was het zover. Als schuchtere dorpeling arriveerde ik daar, ik zie het nog voor me. Een andere deelnemer hielp me onbedoeld aan een flinke dosis zelfvertrouwen. Hij kwam de kleedkamer in en zei: ‘We kunnen wel inpakken, Heemskerk doet ook mee.’ Hij besepte niet dat ik naast hem stond. Hij kreeg gelijk, ik werd Nederlands jeugdkampioen.”

In 1948 was er een andere gebeurtenis die grote indruk op Wout heeft gemaakt: de komst van de legendarische Hongaar Victor Barna, meervoudig wereldkampioen, naar Roelofarendsveen, voor een demonstratiewedstrijd in de oude veiling. “Hij werd in een open wagen door de Veen gereden, voorafgegaan door leden van De Treffers en Liefde voor Harmonie en toegejuicht door de inwoners langs de kant. En dat in de stromende regen. Hij wist niet wat hem overkwam.” Volgens een krantenbericht noemde Barna tijdens het Europees Kampioenschap in Malmö in 1965 de ontvangst in de Veen, ‘het grootste en magnifiekste evenement dat hij ooit had meegemaakt.’

Bij De Treffers ging het de jaren erna snel. Na een paar keer kampioen te zijn geworden, bereikte het eerste team, bestaande uit de broers, Co, Nico en Wout, de hoogste klasse. En daar was het dorp trots op. Wout speelde uiteindelijk nog vele jaren in het eerste team. Latere teamgenoten waren onder anderen Jan van der Zwet, Wil van der Zwet, Jos van der Meer, Jacques van Ruiten en Ton l’Ami. Het behalen van het landskampioenschap zat

Wout Heemskerk, Nederlands jeugdkampioen 1949

er niet in, maar men kon het grote namen zoals Cor en Jaap du Buy, Wil van Zoelen, Bert Onnes, Frans en Bert Schoofs, Carel Deken en Gerard Bakker behoorlijk lastig maken. Wout speelde in totaal 41 jaar competitie, de laatste jaren vooral met Jos van der Meer en Ton Hoogenboom.

De vier broers Heemskerk, v.l.n.r. Nico, Jan, Co, en Wout, in de werkplaats aan het Zuideinde in Roelofarendsveen, in de jaren vijftig.

Naast het tafeltennissen werd er ook nog gewerkt. In het scheepsbouw- en timmerbedrijf aan het Zuideinde, dat bemand werd door de vier broers Jan, Co, Nico en Wout, werden steeds meer tafeltennisartikelen verhandeld. Begin jaren zestig werd in goede overeenstemming besloten tot een scheiding van de werkzaamheden. Jan en Co gingen verder met het oude bedrijf en Nico en Wout bouwden een nieuw bedrijf onder de naam Heemskerk Sport aan De Lasso.

Wout: “Aan de eerste tafels die we maakten viel veel te verbeteren. Ik herinner me dat we bij wedstrijden elders goed om ons heen keken. Als het balletje onder de tafel rolde, bekeken we hoe een en ander in elkaar stak. Op de terugweg in de trein maakten we daar dan een tekening van. Het onderstel van de tafel, vier keer twee poten met een dwarsverbinding, noemden we schranken met schenen. Tienduizenden tafels hebben we in de jaren erna in het hele land geleverd, eerst aan verenigingen, later aan winkeliers. Ook de verkoop van batjes en andere artikelen steeg jaarlijks. Het eerste batje kreeg de toepasselijke naam ‘De Jeugd-kampioen.’

Wout Heemskerk (links) in actie tegen A. Harkx van D.O.S. in een zaaltje in Den Haag. Omstreeks 1950. De tennistafel staat nog op schragen.

Prima samenwerking

En al die tijd was er een prima samenwerking tussen De Treffers en Heemskerk Sport. Wout: “We leverden altijd nieuwe tafels met een redelijke korting en dat gold ook voor andere artikelen. Verder staken we vooral veel tijd in de vereniging. Als lid van het stichtingsbestuur was ik nauw betrokken bij de bouw van het nieuwe verenigingsgebouw in 1969. Gelukkig werkte de gemeente mee, maar er zat ook veel eigen werk van de leden in. Broer Nico maakte in de avonduren de nieuwe bar. Het gebouw werd in een paar maanden neergezet. En ook na de opening zijn er nog twee verbouwingen geweest. Dat een tafeltennisvereniging een eigen gebouw had, was in die tijd vrij bijzonder.”

Leden van De Treffers lopen mee in de kermisoptocht van 1953. Vooraan Riet van der Meer (de latere echtgenote van Wout), Trudie van Ruiten, Wout Heemskerk, Arie Hoogenboom en Jan van der Meer.

Ook aan de Aardbeien- en Anjerstoernooien die vanaf 1952 tot en met 1971 werden georganiseerd heeft Wout goede herinneringen. “Het aantal aanmeldingen groeide elk jaar. Het was leuk om te doen, maar het was ook een gigantische klus om het allemaal geregeld te krijgen. Zo leenden we tafels van verenigingen in Den Haag. Die moesten kort voor het toernooi worden opgehaald en die werden de maandag erna door ons weer teruggebracht, soms nadat er kleine reparaties aan waren uitgevoerd.”

Het is inmiddels allemaal lang geleden, maar de Nederlandse Tafeltennisbond is Wout nog niet vergeten. “Bij de Wereldkampioenschappen Tafeltennis vorig jaar in Rotterdam kreeg ik een uitnodiging. Ik werd daar, samen met mijn echtgenote, als een VIP ontvangen, dat had ik nog nooit meegemaakt. Ik heb daar onder anderen nog gesproken met Cor du Buy, inmiddels overleden, maar ook met Bert van der Helm en Bettine Vriesekoop.

Met Heemskerk Sport hebben we nog batjes onder hun naam verkocht. Al met al was het ontzettend leuk om mee te maken. Het tafeltennis van tegenwoordig lijkt niet meer op dat van destijds. Het gaat tegenwoordig zo gigantisch snel.”

Het tafeltennisbatje is al weer een tijd geleden ingeruild voor een biljartkeu. “Nog niet zo lang geleden heb ik me aangesloten bij een biljartclub langs de Ringvaart. Ik kwam daar een 90-jarige man uit Ter Aar tegen, met dezelfde voornaam als ik. Die man vertelde dat hij ruim vijftig jaar geleden naar tafeltenniswedstrijden in de Veen was geweest. Op de fiets vanuit Ter Aar, met het veerpontje het Paddegat over. Met de veerman maakte hij dan een afspraak over de terugweg. Hij herkende me niet, al had hij wel onthouden dat we dezelfde voornaam hebben. Dat iemand daar vijftig jaar later nog over praat, dat doet me wel wat. Ja, het was een prachtige tijd.”

Fons van Rijn

Wout Heemskerk in actie tijdens het oud-ledentoernooi op 18 maart jl.

Foto A. Akerboom.

Tentoonstelling over 75 jaar De Treffers

Tafeltennisvereniging De Treffers bestaat 75 jaar. In een zorgvuldig door Alfons Akerboom samengesteld jubileumboek valt de gehele geschiedenis te lezen, interessant voor iedereen die ooit lid is geweest. Op zaterdag 23 juni wordt het jubileum gevierd met een feest in het eigen gebouw. En op 2 september wordt er in het museum van Oud Alkemade een tentoonstelling geopend over De Treffers.

De Treffers werd in juni 1937 opgericht als een onderafdeling van de St. Jozefgezellen. Piet Verdel wordt genoemd als de promotor van de vereniging. Hij zou de eerste batjes, balletjes en een eenvoudig netje van elders hebben meegebracht. Nadat er eerst op een ovale leestafel werd gespeeld, werd er al snel bij timmerman Dobbe een ‘echte’ tennistafel besteld.

Na korte tijd werden er ook wedstrijden tegen verenigingen uit omliggende plaatsen gespeeld. In 1940 mochten Nico Heemskerk en Leo Castelein al meedoen aan de Nederlandse kampioenschappen. Maar de vereniging groeide pas echt na de oorlog. Wout Heemskerk werd Nederlands jeugdkampioen en het eerste herenteam promoveerde na enkele jaren naar de hoogste landelijke klasse. Over de wedstrijden van toen, vooral in de Pancratiuszaal, wordt nog steeds met weemoed gesproken. In die jaren werd er ook bij de jeugd goed gepresteerd: Jacques van Ruiten, Kees Vesseur en Mary van Ruiten werden Nederlands kampioen. Mary en Veronique van der Laan werden daarna ook kampioen bij de dames, Mary zelfs twee keer.

Doosje aardbeien

Landelijke bekendheid kreeg De Treffers ook door het organiseren van het Aardbeien- en Anjertoernooi. Al in 1949 werd begonnen met het jaarlijkse Leitako-toernooi, de regiokampioenschappen voor Leiden en omgeving. Na drie jaar werd de naam veranderd in Aardbeientoernooi, vernoemd naar het product dat in die tijd in de Veen volop werd gekweekt. Iedere deelnemer kreeg een doosje aardbeien aangeboden. Er werd vooral gespeeld in de oude veiling, de laatste jaren in de nieuwe, inmiddels weer gesloopte, veiling. In 1966 waren er 728 deelnemers, onder wie tachtig buitenlanders. Een jaar later werd het toernooi omgedoopt tot Anjertoernooi, vanwege de teruglopende aard-

beienteelt in het dorp. In 1971 werd het toernooi voor het laatst georganiseerd.

Opvallend is dat De Treffers in ongeveer dertig jaar tijd twee keer een eigen gebouw in gebruik nam. Eerst in 1969 toen de Pancratiuszaal moest wijken voor het ouderencentrum De Arendshorst. En ruim dertig jaar later toen het houten gebouw niet meer voldeed, en er een nieuw gebouw tegen de sporthal werd gezet. Beide keren werd er gebouwd met veel inzet van de leden.

Indrukwekkend is aan het eind van het jubileumboek de opsomming van alle (oud-) bestuursleden. Want naast de leden die door de jaren heen zorgden voor vele prestaties, te veel om hier te vermelden, is er een grote groep mensen die de vereniging draaiende houdt. In het nawoord valt verder te lezen dat De Treffers een stabiele en gezonde club is. En gepresteerd wordt er ook nog steeds: Esther van de Haak werd op 28 april jl. in Berkel en Rodenrijs Nederlands kampioen bij de B-junioren, zo valt op de site van De Treffers te lezen. Ongetwijfeld een vermelding waard in het volgende jubileumboek.

Het oude Treffersgebouw, gesloopt in 2000.

De geschiedenis van een doopvont

Tot in de 11e eeuw werden dopelingen, gelijk Christus in de Jordaan door Johannes de Doper, volledig ondergedompeld in een rivier of meer. Aangezien deze mogelijkheid niet altijd aanwezig was, koos men er vanaf die tijd voor om in de kerk zelf een liturgische ruimte te creëren waar het sacrament van het Heilig Doopsel met behulp van een doopvont uitgereikt kon worden.

De eerste doopvonten of doopbekkens werden gemaakt van hout, natuursteen of metaal. Soms werd er een doopvontschelp voor gebruikt, een zeeschelp met een doorsnede van wel anderhalve meter. Een doopvont kent, naast de materiaalkeuze, ook verschillende verschijningsvormen zoals rond, rechthoekig, drie-, zes- of achtkantig. Achter de vorm zit een bepaalde symboliek. Driehoekig symboliseert de heilige drie-eenheid, achtkantig symboliseert zowel de nieuwe schepping als de achtste dag waarop de besnijdenis van Jezus plaatsvond.

Na de Reformatie (Hervorming) eind 16e eeuw werden de doopvonten een periode aan het gebruik onttrokken. Zij werden, voor zover zij niet kapotgeslagen werden, vaak hergebruikt als plantenbak in de pastorietuinen. Veel doopvonten in oude kerken zijn afgedekt met een metalen deksel. Ook in de in 1856 gebouwde en in 1969 gesloopte neogotische kerk van St. Petrus' Banden in Roelofarendsveen bevond zich een dergelijk doopvont.

Schenking doopvont

Het was Johannes Heemskerk, Pastoor te Hazerswoude-Rijndijk, geboren in Roelofarendsveen, die in het jaar 1859 uit geneenheid tot zijn geboorteplaats, een prachtig doopvont schonk aan de parochie St. Petrus' Banden. Het was een achtkantige doopvont van natuursteen afgedekt met een prachtig deksel van messing en koper. De doopvont was vervaardigd door het atelier Cuypers-Stoltzenberg uit Roermond.

Het onderstel (doopbekken)

De doopvont was in twee bekken verdeeld. Eén bekken was voorzien van een afvoer. Het schone water kwam uit het gesloten bekken. De dopeling werd besprenkeld met het gewijde water boven het bekken met de afvoer. Hierdoor kon het water maar eenmalig gebruikt worden waardoor verspreiding van besmettelijke ziektes werd voorkomen.

Hoe prachtig de doopvont ook was, bij de sloop van de kerk in 1969 werd er, naast andere historisch waardevolle zaken, ook aan de 110 jaar oude doopvont weinig aandacht besteed. Het natuurstenen onderstel belandde in 1969 in de heining naast het kerkhof. Nadat Leo van Klink van pastoor Van Niekerk in 1974 toestemming had gekregen om de doopvont mee te nemen, heeft hij hem – gelijk aan de Reformatie – als plantenbak in de

voortuin van zijn woning gezet. Toen pastoor Van Niekerk ter plaatse was wezen kijken, heeft hij er in zijn zondagspreek zelfs nog aandacht aan besteed.

De doopvont heeft, hoewel Leo eens een aanbod heeft gekregen om het voor f 5.000,- te verkopen, 37 jaar lang als plantenbak gefungeerd. Na een gesprek in oktober 2011 met een medewerker van de Stichting Oud Alkemade, was Leo bereid de doopvont over te dragen aan de stichting, die hem daar zeer erkentelijk voor is.

De doopvont in gebruik als plantenbak in de voortuin van Leo van Klink.

Het deksel

In 1998 nam het toenmalige Kerkbestuur contact op met het bestuur van de Stichting Oud Alkemade met de vraag of zij misschien interesse hadden in het deksel van de oude doopvont, dat in meerdere stukken was terug gevonden op de zolder van de pastorie. Uiteraard was dat het geval. Naast de reeds

in bezit zijnde kruiswegstaties en de voorkant van de oude biechtstoel uit de Petruskerk, was dit een welkome aanvulling op het reeds in bezit zijnde kerkelijk erfgoed. Dankzij beide besturen werd het deksel van de doopvont dus gered van de oudijzerbak.

Doopvontarm

Omdat het deksel van de doopvont erg zwaar was, werd met behulp van een zgn. doopvontarm, voorzien van een hefboom met takel, het deksel een stukje opgetild. Vervolgens werd het deksel opzij gedraaid waardoor de bekkens met doopwater vrij kwamen. Binnen de stichting zijn er prille plannen om op basis van oude foto's dit onderdeel de komende jaren te reconstrueren.

De restauratie

Zowel het deksel als het doopbekken bevonden zich in deplorable toestand. Doordat beide onderdelen wel een paar honderd kilo wegen, was vervoer en restauratie letterlijk en figuurlijk een zware klus. Voor de restaurateurs van Oud Alkemade was het, onder aanvoering van Cees Zoet, een uitdaging om de doopvont in oude luister te herstellen. Nadat het marmeren doopbekken was schoongemaakt, werd duidelijk hoe mooi het was, maar ook in wat voor slechte staat het verkeerde. Ook het deksel van messing en koper was aan een opknabbeurt toe. Met veel expertise en onderdelen uit Duitsland werd ook het deksel in oude luister hersteld.

Dankzij het historisch besef van de Stichting Oud Alkemade, Leo van Klink en de restaurateurs van de stichting onder leiding van Cees Zoet, zijn de doopvont en het prachtige deksel in 2012 zeer fraai gerestaureerd en weer samengevoegd zoals het ooit in 1859 bedoeld was. De doopvont is te bewonderen in het museum van Oud Alkemade aan de Saskia van Uylenburgchlaan te Oude Wetering.

Sjaak Bouwmeester

De gerestaureerde doopvont met een trotse Leo en Plony van Klink.

Met dank aan:

Leo en Plony van Klink

Cees Zoet

Gerard van der Meer

Restaurateurs van de Stichting Oud Alkemade

**Drukkerij
Bakker**
ROELOFARENDSEVEEN

Pastoor Onelplein 22
2371 EZ Roelofarendsveen
T 071 331 45 23
F 071 331 62 04
E info@drukkerij-bakker.nl
I www.drukkerij-bakker.nl

& Drukken & printen

VOOR GROTE EN KLEINE OPLAGEN

- FAKTUREN
- BRIEFPAPIER
- ENVELOPPEN
- VISITEKAARTJES
- GEBOORTEKAARTJES
- TROUWKAARTEN
- LABELS
- PRIJSKAARTJES
- FLYERS
- POSTERS

Duizendste 'historische wandelaar' bij Oud Alkemade

Sinds september 2010 zijn de twee 'dorpsvertellers' van de Stichting Oud Alkemade, Marco Loos en Pieter van Ruiten, wekelijks met groepen wandelaars op pad om hen te vertellen over de oorsprong, gebeurtenissen en anekdotes uit de geschiedenis van de oude Veen. Iedere wandeling heeft de start en finish in het museum van Oud Alkemade aan de Saskia van Uylenburchlaan in Oude Wetering.

Mijlpaal bereikt via een oud-Veens spel

Zondag 22 april 2012 was een gedenkwaardige dag voor Oud Alkemade toen de duizendste deelnemer aan de historische wandeling kon worden verwelkomd door voorzitter Lex van der Zwet. Geboekt stond die dag een wandeling met vriendenclub 'Het Elfde Gebod'. In hun groep móest de 1000-ste zitten. Dat stond vast. Maar hoe vind je die duizendste terug in het hele gezelschap? Een oud-Veens gezelschapsspel bracht de oplossing. De winnaar van 'kurkie trekke' zou aangemerkt worden als de duizendste. Het spel werd vroeger in de Veen gespeeld met de kurken van (lege) jeneverflessen. Onder het strenge toezicht van het voltallige bestuur van Oud Alkemade kwam - na vele spelronden - uiteindelijk Sanne Turk als winnares uit de bus. Een fraai shirt met het logo van Oud Alkemade was voor haar de blijvende herinnering aan dit gedenkwaardige feit. Plus bloemen en eeuwige roem.

De wandeling gaat verder

Voor de inwoners van Roelofarendsveen is de historische wandeling een geweldige manier om de geschiedenis van het dorp te leren kennen. Maar ook voor niet-Veenders is het heel interessant. Dat er veel te vertellen en te zien valt, bewijst de duur van de wandeling; met een pauze in het historische Café De Haven, duurt de tocht ongeveer 2,5 uur. Goede schoenen is geen overbodige luxe. Maar dan heb je ook wat! Schitterende verhalen die op een luchtige en humorvolle wijze worden verteld doen de tijd voorbij vliegen. Elke zaterdag en zondag vertrekt

de wandeling om 12.30 uur uit het museum van de Stichting Oud Alkemade met minimaal 12 en maximaal 20 deelnemers. De kosten zijn € 6,00 per persoon, inclusief de toegang tot het museum en een drankje bij het 'naprossen' aan de stamtafel in het museum.

Voraf aanmelden is noodzakelijk!

Voor meer informatie of om uw deelname te reserveren kunt u de website bezoeken: www.stichtingoudalkemade.nl of bellen met het secretariaat: 071-5018326.

Pieter van Ruiten

Sanne Turk in de bloemetjes gezet door v.l.n.r. Pieter van Ruiten, Marco Loos en voorzitter Lex van der Zwet.

De 1001e wandelaar?

“Fotograferen en filmen waren altijd al mijn hobby”

De redactie van Alkmadders heeft me gevraagd iets te schrijven over mijn activiteiten bij Oud Alkemade. Laat ik beginnen met me voor te stellen. Mijn naam is Agnes Turk, getrouwd met Peter Turk en woonachtig in Roelofarendsveen. Mijn meisjesnaam is Van der Maden en ik kom uit Abbenes in de Haarlemmermeer. Sinds ongeveer 1995 ben ik als vrijwilligster werkzaam bij het foto- en videoarchief van de Stichting Oud Alkemade.

Bij Oud Alkemade werd iemand gevraagd die af en toe wat wilde filmen. Omdat ik wel enige ervaring had opgedaan bij videoclub Alkemade, waar ik lid van was, dacht ik: dat is wel wat voor mij. Mijn eerste opdracht was het filmen van de bouw van het zorgcentrum Jacobus in Oude Wetering die al in volle gang was en later de verhuizing van de bewoners. Een ander verzoek in die tijd was het filmen van het verwijderen van de vijzel en het plaatsen van de nieuwe kap op de Googermolen. En zo is het begonnen.

Het digitaliseren van foto's door middel van scannen is mijn belangrijkste taak. En de gegevens erbij zetten. Dat doe ik samen met mijn collega Leo Stiens. Er zitten al ruim 14.000 foto's in ons digitaal archief. Originele foto's gaan op zuurvrij papier en in zuurvrije dozen. Een andere taak is het fotograferen en of filmen van gebeurtenissen, panden en de omgeving. Ik kijk hiervoor in het Witte Weekblad wat er zoal te gebeuren staat.

Agnes Turk aan het werk met foto's.

Intern is het extra druk tegen de tijd dat er weer een nieuwe expositie aan zit te komen. Dan zoeken we de daarbij behorende foto's op, laten we vergrotingen maken en zorgen voor onderschriften bij de foto's. We krijgen daarbij vaak foto's te leen. Dit is extra scanwerk. Verder verzorg ik de foto- en dvd-bestellingen. Het leukste vind ik het invullen van de gegevens bij de foto's in

het fotobase programma. Dit programma is speciaal voor onze stichting gemaakt door Joop van der Meer die ook vrijwilliger bij ons was. Een geweldig goed programma met veel zoekmogelijkheden.

Mijn hobby is creatief bezig zijn met... jawel, foto's en film. Lekker knippen en plakken. Zowel op de computer als ouderwets foto's plakken in een boek. Met allerlei frutsels erbij. Een soort van scrapboeken. Een digitaal boekje is ook mooi, maar ik geef de voorkeur aan een echt plakboek. Mijn hobby's tekenen en schilderen zijn hierdoor een beetje in de verdrinking gekomen, maar daar ga ik ooit wel weer eens aan beginnen.

Agnes in het grote papieren archief van Oud Alkemade

De originele foto's van rond 1900 met bijvoorbeeld kinderen in Ot en Sien-kleertjes vind ik het mooist. Maar ook portretten, foto's van oude huisjes, oude auto's en boeren in het land kan ik waarderen. Ik had wel in die tijd willen leven, maar dan met een digitale camera. Wat een foto's had ik dan gemaakt. De oude panden op Kaageiland aan de Julianalaan doen aan die tijd denken. Bij het ronddelen van de Alkmadders (ja, dat doe ik ook) neem ik altijd mijn fototoestel mee. Ik heb ze al vele keren op de digitale plaat vastgelegd.

Kortom, ik heb het best naar mijn zin bij Oud Alkemade. Leuk werk, gezellige collega's. Wat wil een mens nog meer. Misschien nog meer foto's en films.

Daarom de volgende oproep: heeft u oude foto's, dan willen wij die graag scannen en opbergen in ons digitaal archief. We zijn momenteel speciaal op zoek naar foto's en/of films van vroegere Oranjefeesten, zoals van de kermis in de Wilgenstraat. Maar ook andere oude foto's zijn welkom. Dus kom gerust eens langs in ons Historisch Centrum. Op maandagavond, na 20.00 uur, zijn er altijd medewerkers van Oud Alkemade om u te woord te staan.

Agnes Turk

Sluizen in Alkemade door de eeuwen heen

Wie zich bewust met historische stappen door het landschap van Oud Alkemade begeeft - althans daar, waar nog van polderlandschap gesproken kan worden - vindt tot op de dag van vandaag restanten en locaties die van groot nut zijn geweest uit de tijd dat transport nog uitsluitend over water plaatsvond. Dat zijn niet alleen de eens in volle glorie draaiende windmolens die deel uit maakten van onze polders, maar ook de vele onmisbare sluizen en sluisjes.

De aloude strijd tegen het water

Het is algemeen bekend dat Holland en West-Friesland door de eeuwen heen strijd hebben moeten leveren tegen een overlast van water. Voordat het overtollig water in de richting ging die men wenste, zijn veel inspanningen nodig geweest aan doorgravingen, afdammingen en het slaan en steken van duikers, dijken en sluizen.

Het gebied Alkemade-oost, gelegen tussen Rijkpwetering en het Braassemermeer, is door de eeuwen heen aan een cyclus van ontginning naar landbouw, verval en daarop volgende droogmakingen tot weidegebied aan diverse landschappelijke veranderingen onderhevig geweest. Om wateroverlast het hoofd te kunnen bieden, werd het gebied in 1632 afgesloten van het buiten(boezem)water.

Nieuwe sluizen

Bestaande in- en uitvaarten werden hierbij gedempt en kades werden versterkt. Tot algemeen gerief werd in afdammingen waar dit nodig werd geacht een verlaat (sluis) gesteld. Met deze ingreep kwamen naast de vier al bestaande verlaten binnen de Lijckerpolder ten noorden van de Langeweg (nu Ripselaan, al in 1570 als enige weg in Alkemade als 'Langeweg' aangegeven) meer van deze sluizen in dienst.

Wat is het verschil tussen een verlaat en een sluis? Verlaten zijn houten schutsluisjes, bestaande uit een boven- en onderhoofd met daar tussenin de schutkolk. Aan beide einden van de schutkolk bevindt zich een afsluiting met verticale schuiven, schotdeuren genaamd. Later zijn deze schotdeuren vervangen door zgn. puntdeuren, draaideuren die met een schuif (rinket) worden afgesloten of geopend. Dit type verlaat diende voor het schutten van kleine schepen met weinig diepgang, zoals een praam, vlet, schouw en andere platbodems.

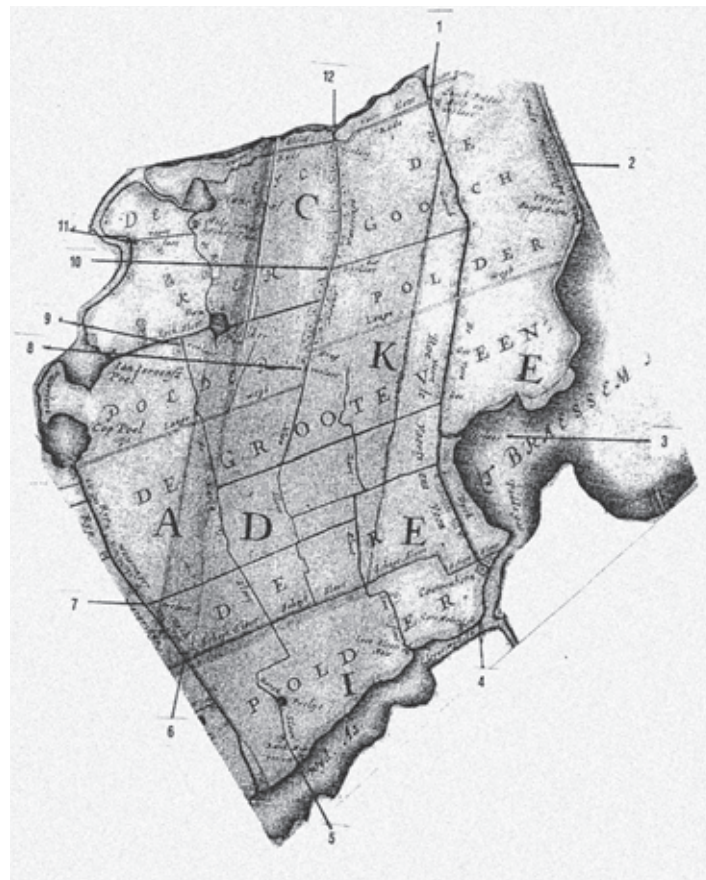

De overtoom bij de Blauwe Molen.

Naast dammen, overhalen (nu nog te zien bij de Blauwe Molen) en molens, speelden in het vroege begin van bepopoelring van het omschreven gebied de sluis een hoofdrol. Vooral de schutsluis in verschillende soorten en maten was van doorslaggevend betekenis.

Een kaart uit 1647 van Jan Pietersz Dou met 12 sluizen/sluisjes

Aan de hand met een detail uit de kaart van 1647, getekend door Jan Pietersz Dou, worden de verlaten als sluis of sluisje onder nummer in kaart gebracht en omschreven.

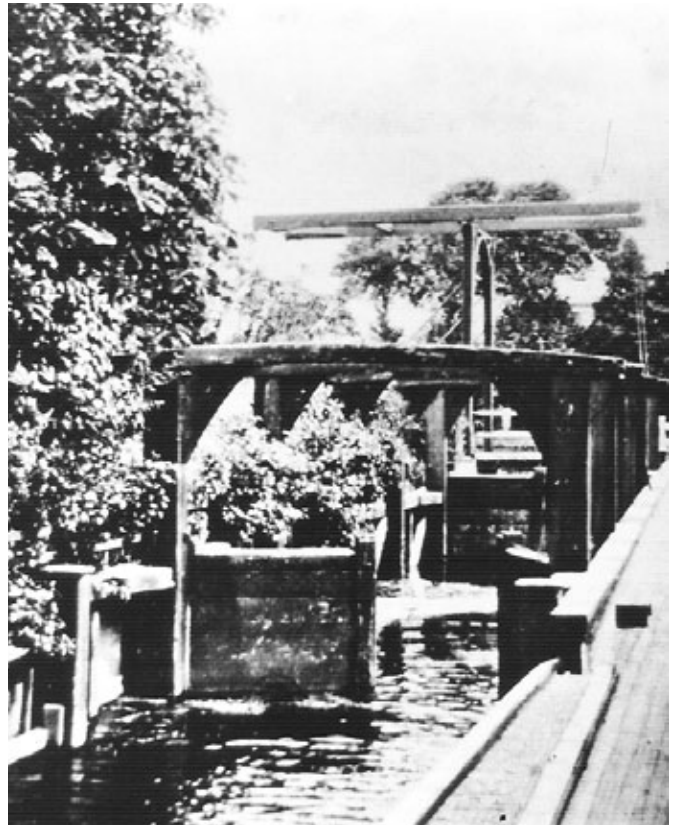
Afbeelding van de Googerpolder, Lijckerpolder en de Grootveenderpolder.

Sluis 1

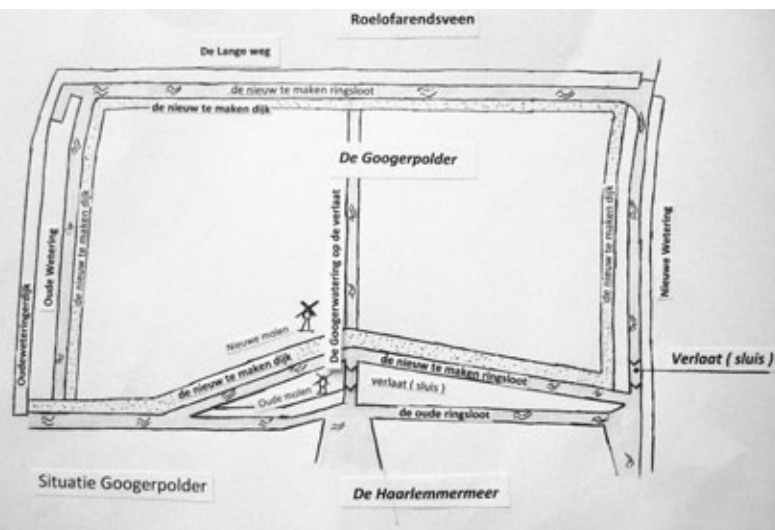
Deze sluis is met inbegrip van zijn locatie in geen velden of wegen meer terug te vinden. De droogmaking van het Haarlemmermeer in 1852 is hier debet aan. Grote delen land, met

inbegrip van de oude sluis en molenwerf, zijn met de inpoldering van het meer in beheer van de gemeente Haarlemmeer gekomen.

De sluis was in het eerste kwart van de 17e eeuw, in combinatie met een wipwatermolen, bij het stichten van de Googerpolder gesteld op het noordeinde van de Gooch, een waterstroom die ten tijde van de ontginning rond 1200 als ontwatering is gegraven. De combinatie sluis en molen is al snel buiten gebruik geraakt. De vervening van de Googerpolder van 1715-1722 was hier de oorzaak van. De sluis heeft zo lang mogelijk dienst gedaan. Op de nieuw geslagen dijk werd in 1715 een nieuwe watermolen geplaatst, nu zonder sluis.

Een verloren gegaan buitengewoon kunstwaterwerk op de scheiding Kerkstraat - Veerstraat.

De situatietekening, gemaakt voor het plan van aanpak voor het vervenen van de Googerpolder.

Sluis 2: Kerkstraat - Veerstraat (Oude Wetering)

Een sluis van hout, gebouwd samen met een karakteristieke brug, zorgde tot begin jaren 1950 voor een duidelijk zichtbare scheiding tussen Veerstraat en Kerkstraat in Oude Wetering. Ook hier speelde de vervening van de Googerpolder een rol. In het octrooi (vergunning) tot vervening werd aan Googerpolder verplicht een sluis te stichten aan de Oude Wetering. In 1718 is aan deze opdracht voldaan en kreeg de sluis hier zijn plek. Na de totstandkoming van de vervening kwam de rijweg langs de Oude Wetering in onderhoud van de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking, evenals de bemaling van de huiskerven van de Oude Wetering. Een vergoeding voor bemaling op jaarbasis en een zgn. wervenbelasting zorgden voor ingezetenen van de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking tot een gratis gebruik van de sluis. In 1781 is door aannemer Dirk Spruitenburg de sluis vervangen. Door vermindering van scheepvaart en blijvende onderhoudskosten van de uit hout vervaardigde sluis is deze, evenals de ophaalbrug, uit het dorpsgezicht verdwenen.

Sluis 3: Zuideinde - Noordkade (Roelofarendsveen)

Een gemetselde sluis, als enige overgebleven uit een serie sluisen die het poldergebied in een reeks van jaren tot dienst zijn geweest en hopelijk nog in lengte van jaren tot gerief van watersporters en andere belanghebbenden behouden mag blijven. Dat deze sluis hier nog functioneert, is niet zo vanzelfsprekend, ook hier is een ware dreiging tot demping aan de orde geweest. De eerste berichten over een mogelijke sluiting van de sluis doen in 1984 al de ronde. Een verschil van mening tussen het waterschap en gemeente over de kosten van het achterstallig onderhoud is hier de oorzaak van. In 1986 gaat de Stichting tot Behoud en Beheer van de Sluis acties ondernemen tot behoud van deze onmisbare sluis. Dankzij deze Stichting kan in 1988 de fraai gerenoveerde sluis feestelijk opnieuw in gebruik worden gesteld.

Op deze zelfde plaats werd in 1632 een schut-verlaat gestoken, zo staat omschreven. Uit niets blijkt dat een tweede verlaat het eerste uit 1632 ooit heeft vervangen. Het verlaat met verticale schuiven, schotdeuren dus, wordt wel veelvuldig beschreven door zijn vele restauraties en onderhoudswerkzaamheden. Om de inwoners voor een waterramp te behoeden was het in 1894 de allerhoogste tijd om deze wel zeer bouwvallige sluis door een stenen sluis te vervangen. Meer geschiedenis aangaande deze sluis is terug te vinden in Alkmadders van maart 1988 en op de website www.veensesluis.nl.

Grote belangstelling bij de opnieuw in gebruikstelling van de gerestaureerde Veense sluis in 1987

Sluis 4: Groenewoudsekade (Roelofarendsveen)

Sluis nr. 4 is van een tijdelijke aard geweest. Deze schutsluis heeft enkel gediend tijdens de verving van de Veenderpolder, het laatste deel van de vroegere Grootte Veenderpolder, het poldergebied gelegen ten zuiden van de eerder genoemde Langeweg, lopende van Rijkwetering tot aan Oude Wetering. Toen in 1816 het laatste deel de verving van de Grootte Veenderpolder aanving en de ringdijk was gelegd waardoor deze polder was afgesloten van de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking (de Veense tuinderspolder), is er een ontsluiting gemaakt door middel van een sluis in de huidige Groenewoudsekade, tussen de boerderij van Disseldorp en het stuk buitendijks land nabij de oude korenmolen.

Gezien de afmetingen van deze sluis aan de Wijde Aa is het overduidelijk dat deze ten dienste van de veenderij moest staan. Met een lengte van 65 voet (20,4 meter) en een breedte van 12 voet (3,76 meter) was deze ruim genoeg voor de toen gebruikelijke platbodemschuiten, de zgn. turfijkers die voor een onbelemmerd en snelle afvoer van gewonnen turf moesten zorgen. Na de totstandkoming van deze verving en de droogmaking in 1834 was de sluis na zestien jaar trouwe dienst overbodig geworden en is hij geruimd. De oude in- en uitvaart van de sluis is nog altijd waarneembaar op deze locatie, diverse boten vinden hier nu een ligplaats.

Het oude sluisgat uit 1816-1834 in de bocht van de Groenewoudsekade.

Sluis 5

Tijdens de verving van de Veenderpolder was men enkel aangewezen op de hierboven omschreven sluis in de Groenewoudsekade. In de praktijk zou het bezwaarlijk zijn geweest als men was aangewezen op slechts één aansluiting met de Wijde Aa. In de zuidwesthoek van de verving werd daarom naast

de Loetslotermolen, nu Veendermolen, een tweede windwaterwipmolen geplaatst.

Tegelijkertijd is er naast de molen een sluis gestoken, de Poelwijckersluis. Deze sluis is in combinatie met de Poelwijckermolen al die jaren door de molenaar bediend geworden. De sluis zal zeker van kleinere afmeting zijn geweest, maar niettemin van nut tijdens de vervinging.

De Veenderpolder die met een oppervlakte van 188 hectare voor bemaling op zichzelf kwam te staan, kon volstaan met één molen, nu de Veendermolen genoemd, waarmee de Poelwijckermolen evenals de sluis overbodig zijn geworden. Als stille getuige van het verdwenen duo resteert nog de oude sluiswijk nabij 'Huis te Banchem'.

Het enige wat nog resteert is de oude ingang van de Kerksloot c.q. sluiswijk aan de Wijde Aa.

Sluis 6: Zuidweg - Veenderdijk (Rijpwetering)

Op de scheiding Zuidweg-Veenderdijk nr.1 bevinden zich de restanten van een gemetselde sluis. Om deze overblijfselen terug te vinden zal men enig graafwerk moeten verrichten. Als gevolg van vervinging van een gedeelte van de eerder genoemde Groote Veenderpolder en Lijkerpolder kreeg aannemer Dirk Spruitenburg uit Oude Wetering in 1780 opdracht hier ter vervanging van een sluis die in 1632 was gestoken in de huidige Zuidweg, een schutsluis te bouwen met een schutlengte van 18,50 meter en een breedte van 3,45 meter. Door te slordig gebruik van de sluis werd vele jaren later, in 1869, een eerste sluiswachter aangesteld. De sluiswachterswoning, Veenderdijk nr.1, werd in 1935 gebouwd voor de som van 2.300 gulden.

In de periode 1955-1967, tijdens de ruilverkaveling binnen

1933: een reparatieploeg onderin de sluis van Rijpwetering. Staand v.l.n.r.: Gerrit van Leeuwen (Oud Ade), Piet Olijerhoek (Oud Ade), Roen Vrijburg (uitvoerder Oud Ade), Koos Jansen (Hoogmade); zittend v.l.n.r.: Jan Verhaar (Kaag), Kees Colijn (Hoogmade) en Dirk Straathof (Hoogmade)

de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking, is de zgn. Verlaatsloot, die de verbinding vormde van deze polder met de daarbij behorende twee polderdijken, vergraven. De grond werd vervolgens gebruikt voor demping van sloten bij deze ruilverkaveling. Hierdoor werd de sluis overbodig. Demping, de goedkoopste wijze om de sluis aan het oog te onttrekken, was zijn lot.

Sluis 7: Zuidweg 15-17 (Rijpwetering)

Zoals hierboven al wordt aangegeven, werd in 1632 ook in de huidige Zuidweg ter hoogte van de huisnummers 15 en 17 een sluis in gebruik genomen om in- en uitvaart van de toen nog Groote Veenderpolder mogelijk te maken. Van een Zuidweg was hier overigens nog lang geen sprake, zelfs geen voetpad, men verplaatste zich immers enkel en alleen over water. Deze sluis, die tot zijn afbraak in 1883 bekend was onder de naam 'De Krol', is van grote waarde geweest tijdens de vervinging. De Krol heeft langer dienst moeten doen dan oorspronkelijk de bedoeling was. Hij was gelegen in de zuidwesthoek van de polder, waar de vervinging op problemen stuitte vanwege de bodemgesteldheid. Men had niet voorzien dat de zware storm van 18 en 19 november 1421 met de daarop volgende Sint Elisabethsvloed hier parten zou gaan spelen. Met het insteken van de bovenlaag, een eerste handeling bij aanvang van vervening, stuitte men op tal van fossiele boomstammen, overblijfselen die bij deze storm uit het zuidwesten waren neergestreken. Deze ware dwarsliggers maakte het vervening dusdanig lastig dat de sluis langer gehandhaafd bleef.

De 19e-eeuwse schilder A. van Driesten geeft ons een blijvende afbeelding van de oude sluis De Krol, gezien vanuit de polder.

Vier oude sluisjes in de Lijckerpolder, de nrs. 8, 9, 10 en 11

Zoals gezegd, waterbeheersing is in Holland van alle tijden, ook op kleine schaal. Het vormen van tal van kleine poldertjes met hun eigen watermolentjes en het steken van kleine sluisjes was hiervan een gevolg. Vóór de afsluiting van het omschreven gebied in 1632 speelde het verschil tussen waterniveau en maaveld binnen de Lijckerpolder ten noorden, en de Grootte Veenderpolder ten zuiden van de Langeweg een rol in de waterhuishouding. Door dit verschil in het zgn. hoogbon en laagbon was men al eerder genoodzaakt gebruik te maken van verlaten (sluisjes). Op oude bewaard gebleven topografische kaarten vinden we vier oude sluisjes terug.

De eerste hiervan was gestoken nabij de Langeweg (nr. 8) in de overgang naar de Nieuwsloot, die door vervening uit het landschap verdween.

Een tweede, van oudere datum, was geplaatst op het noordeinde van de vroegere Kerksloot, die verbinding maakte met de Lijcksloot (nr. 9). Ook deze wateringen zijn door de vervening niet meer te traceren.

De derde in de rij die de waterstand ten noorden van de Langeweg op gewenst niveau hield, lag halverwege de Nieuwe Wetering en maakte verbinding met de Googerpolder (nr. 10), een polder die al vroeg onder eigen administratief bestuur functioneerde.

De vierde en laatste van deze vroeg geplaatste sluisjes was te vinden in het meest noordwesten van de polder in de huidige Poeldijk (nr. 11) op de scheiding van de Kaspolder nabij de binnendijk (slaper) richting Mopmolen. Resten van dit sluisje zijn wellicht onderin de Poeldijk nog te vinden.

Sluis 12: Noordveenweg (Nieuwe Wetering)

Voor de laatste van de twaalf kleine en grotere sluisen in Alkemade-oost zijn we aangeland aan de Noordveenweg op de

Nieuwe Wetering (nr. 12). Een locatie waar als enige van de omschreven waterwerken de gerenoveerde sluiswanden voor het overgrote deel als cultureel erfgoed bewaard zijn gebleven. In 1634 werd hier aan de monding van de Nieuwe Wetering een eerste sluis gesteld. Deze afsluiting met het Haarlemmeer, twee jaar later als elders in dit gebied, is te verklaren met de reeds bestaande en omschreven nummers 8 en 11. Beide waren tot zolang aangewezen om het boezemwater te keren.

Een blik in de kolk van de gerestaureerde sluiswanden op het noordeinde van de Nieuwe Wetering.

In de jaren tussen 1634 tot 1963, het jaar dat de sluisdeuren zich voorgoed gingen sluiten, zijn verschillende sluisen met diverse afmetingen de revue gepasseerd. In 1746, bij de aanvang van de vervening van de Lijckerpolder, bouwt Kornelis Kruisheer, aannemer uit Oude Wetering, ter vervanging van een zwaar vervallen sluis een grotere sluis met een lengte van 8,45 meter en een breedte van 4,71 meter.

Opnieuw dreigde er in 1880 gevaar voor een doorbraak van de inmiddels 134 jaar oude sluis; Het polderbestuur van de Lijckerpolder besluit daarom in dat jaar een stenen sluis te bouwen met een lengte van 16,50 meter en een breedte van 3,50 meter voor de som van 9.000 gulden. Ook dit uit steen opgebouwde kunstwerk raakte door slecht onderhoud al spoedig in verval. Na de strenge winter van 1962-1963 besloot men - mede door op jaarbasis te weinig schuttingen - tot een definitieve sluiting. In het kader van een stukje dorpsvernieuwing te Nieuwe Wetering in 1993 besloot de gemeente Alkemade in 1998, op advies van de Monumentencommissie en met een beschikbaar gesteld bedrag van het waterschap De Oude Rijnstromen, over te gaan tot renovatie van dit stukje cultureel poldererfgoed. De strijd voor het behoud van historische voorzieningen is net als de strijd tegen het water een eeuwig durend gevecht.

G.N. van der Meer

Bronnen en foto's: Stichting Oud Alkemade, Archief G.N. van der Meer

Het vissersgeslacht Van Nieuwkoop - Kaageiland 1761-2011 (deel 1)

Vele geslachten Van Nieuwkoop hebben op de Kagerplassen met vissen hun brood verdiend. Met het vertrek van J.A. (Sjaak) van Nieuwkoop verlaat de laatste Van Nieuwkoop het eiland en komt er na 250 jaar een einde aan deze rijke familietraditie. In twee delen vertelt Jan Biemond over de geschiedenis van de familie Van Nieuwkoop en over de binnenvisserij op de Kagerplassen door de eeuwen heen.

Een kleine familiegeschiedenis

Tweehonderd en vijftig jaar geleden op 8 november 1761 laten Hannes Gijsberts van Nieuwkoop, visser van beroep, en Neeltje Jans de Graaf in de Kaagse kerk hun dochter Joostje dopen. Het is het eerste levensteken van de familie Van Nieuwkoop in het dorp de Kaag. Zij verlaten hun plekje aan de Noord-Aasche Vliet bij Zoetermeer, een veenstroom die in vroeger dagen het Zoetermeerse Meer ontwaterde op de Oude Rijn, om hun geluk te beproeven in en om de Kagerplassen. Op de Kaag worden nog twee kinderen geboren: Gijsbert (1764) en Jacob Hannes (1767). Voor ons verhaal volgen we de jongste zoon.

Jacob Hannes van Nieuwkoop trouwt in 1793 met Gijsje van der Linden, samen krijgen ze drie kinderen, Johannes (1794; overlijdt in militaire dienst), Pieter Jacobs (1796) en Gijsbert Jacobs (1810). De nazaten van Pieter Jacobs blijven de Kaag het langst trouw, terwijl de nakomelingen van Gijsbert Jacobs op enig moment het Kaagdorp verlaten. De verklaring moeten we waarschijnlijk zoeken in het feit dat Pieter Jacobs van Nieuwkoop in 1826 trouwt met Antje Koelewijn, dochter uit een zeer oud Kaags vissersgeslacht. Ze krijgen vijf zoons, Jacob (1827), Dirk (1829), Gijsbert (1832), Aldert (1837) en Johannes (1840). Eerst bewonen ze de oude leegstaande pastorie, maar door de

komst van een nieuwe predikant moet het gezin dit pand in 1846 weer verlaten en dan trekken ze in bij de Koelewijns, in het ouderlijk huis van Antje, het zgn. Koelewijnhuis, Julianalaan 21.

Tegenover het Koelewijnhuis (huidige Julianalaan 38; familie Nievaart) was aan de waterkant sinds mensenheugenis een ambachtelijk vissersbedrijf gevestigd, eerst van de Koelewijns, later van de Van Nieuwkopen. Tot ver in de jaren vijftig van de vorige eeuw hingen hier op hoge houten palen als enorme draperieën grote visnetten te drogen.

Ambachtelijk vissersbedrijf Van Nieuwkoop anno 1900 aan waterkant t.o. Julianalaan 21.

Het Koelewijnhuis uit 1740 van dichtbij.

Van belang voor het verhaal over het vissersgeslacht Van Nieuwkoop zijn nu de zonen Jacob en Aldert. Jacob van Nieuwkoop trouwt in 1849 Aaltje Spaargaren; ze krijgen de beschikking over het achterste gedeelte van de Koelewijnwoning. Vermeldenswaard is dat de kerkenraad wettig vergadert op 15 november 1866 over het verzoek van Jacob en Aaltje om hen niet langer als lid van de Hervormde kerk te beschouwen. Ze gaan over naar de Gereformeerde kerk. Tussen 1850 en 1867 krijgen ze zeven kinderen. Aldert van Nieuwkoop gaat met zijn vrouw Jacoba Wilhelmina Langendam wonen in de latere werkplaats van de firma Akerboom en Van Lent (zuidelijk Julianalaan 8). Om naast de visserij iets bij te verdienen wordt Aldert ook herbergier (tapper) van de kamerherberg 'De Goudvis'. De naam

Feest bij herberg 'De Goudvis', latere werkplaats fa. Akerboom en Van Lent. Ligging aan de waterkant schuin tegenover de voormalige boerderij van Clemens; thans Oranjedok Royal Van Lent.

'De Goudvis' blijft behouden tot 1931. Geen van de kinderen blijft het vissersvak trouw.

Voor de geschiedschrijving van het vissersgeslacht Van Nieuwkoop volgen we dus nu de kinderen van Jacob van Nieuwkoop en Aaltje Spaargaren. We noemen hier eerst hun dochter Antje (1855). Ze trouwt met Cornelis van Egmond, bakkersknecht van beroep, afkomstig uit de Haarlemmermeer. Ze vestigen zich in 1883 in de Kaag en wonen aan de waterkant aan de achterzijde van de genoemde herberg 'De Goudvis'. Cornelis komt tragisch om het leven door verstikking in een turfschip. Hun zoon Jan, geboren 1880 in Sassenheim, groeit op bij Jacob en Aaltje en

is achtereenvolgens visser, baggerman en de latere groenteboer Jan van Egmond. Hij is de schoonvader van de groentehandelaar Piet Biemond en de grootvader van Jaap Biemond die het beroep van groenteboer nog heeft uitgeoefend tot het jaar 2000.

¹ Jacob en Aaltje krijgen zoals gezegd in totaal zeven kinderen. Het vissersbedrijf wordt voortgezet door de zonen Jan (1862-1932) en Jacob Alberts (1865-1950).

Jan van Nieuwkoop trouwt in 1889 met Krijntje Vreeken uit Oude Wetering en ze gaan wonen op Julianalaan 26, het linker deel van de dubbele woning Julianalaan 24/26. Ze krijgen tien kinderen waarvan Dirk (1898-1965) en Jan (1903-1985) de visserij voortzetten. Zoon Jan en zus Klazien (beiden onge-trouwd) blijven tot aan hun dood wonen in het ouderlijk huis Julianalaan 26. Zowel Dirk, Jan als Klazien behoren tot de markante figuren van het geslacht Van Nieuwkoop, ze worden in deel 2 nader belicht.

Jacobus Alberts van Nieuwkoop trouwt in hetzelfde jaar 1889 met Catherina Hulsbos en ze gaan wonen op Julianalaan 24, het rechter deel van de dubbele woning. Ze krijgen elf kinderen. De jongste zoon Cornelis Pieter van Nieuwkoop (1911-1986) zet het vissersbedrijf voort.

Woonden er eind 19e eeuw nog zo'n zeven à acht vissers op Kaageiland, waarbij de familie Van Nieuwkoop sterk domineerde, in de 20e eeuw gaat het aantal vissers in Kaagdorp sterk achteruit. Feitelijk blijven over de nakomelingen van Jan en Jacobus Alberts van Nieuwkoop.

¹ De auteur van deze geschiedschrijving Jan Biemond is de tweede zoon van Piet Biemond en Aaltje van Egmond. Jan is vernoemd naar zijn grootvader Jan van Egmond en zijn moeder naar 'Opoe' Aaltje van Nieuwkoop-Spaargaren.

Waterkant ca. 1900 met zicht op de kerk en rechts het vissersbedrijf van Van Nieuwkoop op lokatie Julianalaan 24/26.

Dorpgezicht ca. 1920 met links de visserswoning Julianalaan 24/26 en rechts de kerktoren en de pastorie.

Dirk van Nieuwkoop komt al vroeg in het bedrijf van zijn vader Jan. Hij trouwt in 1927 met Jansje van Heek en ze gaan wonen in het nieuwe huis Julianalaan 38 (Sunny home) aan de waterkant tegenover het oude Koelewijnhuis. Dirk is erg ondernemend, hij bouwt het vissersbedrijf van zijn vader uit tot een goed lopend bedrijf annex palingrokerij en vishandel (Fa. J. van Nieuwkoop en Zn). Dirk verhuurt zomerhuizen aan de waterkant en neemt in het openbare leven een belangrijke plaats in. Er worden drie kinderen geboren, waarvan zoon Jan van Nieuwkoop het vissersbedrijf voortzet. Hij wordt vaak jonge Jan genoemd om hem

te onderscheiden van zijn vissende oom Jan (1903-1985), de broer van Dirk. Jan trouwt in 1957 met Kitty Verbaas, ze krijgen drie geadopteerde kinderen. Een van de twee dochters overlijdt op jonge leeftijd. Zoon Dirk Jan (roepnaam David) heeft niet de ambitie het familiebedrijf voort te zetten.

Het beroepsvissen krijgt in de jaren tachtig te maken met allerlei tegenslagen, deels door de toenemende watersport. Kran-tenartikelen uit die tijd weten te melden dat in 1985 van de 65 nieuwe fuiken van Jan van Nieuwkoop er 51 worden gestolen of vernield, terwijl in 1988 met de Gemeente Sassenheim de visrechten worden betwist in de Sassenheimersloot. Allemaal signalen dat het binnenvisserbedrijf niet meer echt lonend is en begin jaren negentig volgt dan de sluiting van de viswinkel annex palingrokerij. Na zijn scheiding verlaat Jan van Nieuwkoop de Kaag. Echter eens een vissersman altijd vissersman. Jan assisteerde nog tot op hoge leeftijd (achter)neef Sjaak van Nieuwkoop bij het palingvissen.

Cornelis Pieter van Nieuwkoop trouwt in 1945 met Maaïke de Haan. Ze krijgen twee kinderen, Jacobus Alberts (1947) en Pietje (1954). Jacobus Alberts, roepnaam Sjaak, vernoemd naar zijn grootvader komt al vroeg in het vissersbedrijf van vader en grootvader. Hij trouwt in 1977 met Alie Poot uit Vlaardingens, ze krijgen geen kinderen. Aanvankelijk wonen ze in het voorouderlijk huis Julianalaan 24. Na de dood van Tante Klazien

Schets en tekst van tekenaar W. Bookelman.

Met de zegen vissen onder het ijs in 1934

van Nieuwkoop in 1990 gaat Sjaak met zijn vrouw Alie wonen in het gedeelte Julianalaan 26. Hij is na het vertrek van Jan van Nieuwkoop Dirkzoon de laatste telg uit het vissersgeslacht Van Nieuwkoop die het oude beroep van beroepsbinnenvisser nog uitoefent. Hij blijft op bescheiden schaal vissen tot eind 2011,

waarna hij en zijn vrouw om gezondheidsredenen de Kaag verlaten. Hiermee komt er dus een einde aan een rijke familietraditie van zeven generaties binnenvissers gedurende tweehonderd vijftig jaar op Kaageiland.

Dit wordt geïllustreerd in onderstaand vereenvoudigd schema.

1	Hannes Gijsberts van Nieuwkoop X (= gehuwd) 1758, 5 kinderen		
2	Jacob Hannes van Nieuwkoop X 1793, 3 kinderen		
3	Pieter Jacobs van Nieuwkoop X 1826, 5 kinderen		
4	Jacob van Nieuwkoop X 1849, 7 kinderen		
5	Jan van Nieuwkoop X 1889, 10 kinderen	Jacobus Alberts van Nieuwkoop X 1889, 11 kinderen	
6	Dirk van Nieuwkoop X 1927, 3 kinderen	(Ome) Jan 1903-1985, geen kinderen	Cornelis Pieter van Nieuwkoop X 1945, 2 kinderen
7	Jan van Nieuwkoop X 1957, 3 kinderen; geen opvolging		Jacobus Alberts (Sjaak) van Nieuwkoop X 1977, geen kinderen
	Bedrijfssluiting ca. 1991		Bedrijfssluiting 2011

Het vissersgeslacht Van Nieuwkoop van vader op zoon/zonen op Kaageiland gedurende tweehonderd en vijftig jaar (zeven generaties).

Vertrek met slee vanaf het vissersbedrijf Julianalaan 38.

Vissen op de Kagerplassen

Geen Kaagse familie heeft zoveel met de Kagerplassen te maken gehad als de Van Nieuwkopen. Generaties lang verdienen zij hun brood in en op het water. Ze zijn er mee vertrouwd en kennen het beter dan menig ander. Ze kennen de golfslag in alle hoeken bij zuidwester- en noordwesterstormen. Zij weten hoe gevaarlijk de golven kunnen zijn. Zij weten hoe plotseling het grondijs het water kan maken tot een harde bevroren vlakte. Zij ervaren hoe verraderlijk ijs kan zijn bij dooiweer, wanneer er toch nog getracht wordt met de zegen onder het ijs te vissen. De zegen is een groot sleepnet, 250 meter lang en vier meter breed, bestaande uit de zak of fuik met daaraan aan weerskanten twee lange uitstaande vleugelnetten. Met grote ijsbijlen werden er dan grote aantallen bijtjes gehakt om de vier of vijf meter in het tien à twaalf cm dikke ijs voor een trek van het zeer grote en lange net onder het ijs door. Hiervoor zijn zo'n zeven à acht sterke mannen nodig. Als de vangst gering is, en dat gebeurde vaak bij sterk ijs, dan zei men: 'hierna beter'. Men kon immers nog niet terugvallen op de sociale voorzieningen.

De vele vissers Van Nieuwkoop hebben altijd dezelfde plassen bevaren, al wordt het werkgebied door de drooglegging van de Haarlemmermeer in 1852 wel een stuk kleiner. Er verandert nog meer. Eerst is er de bloeitijd van de vele tjalken en Kaag-

schepen, daarna de overgang naar de gemotoriseerde scheepvaart en nog weer later de opkomst en bloei van de watersport. Oorspronkelijk behoren de Kaagse wateren tot het viswater van de Graven van Holland. Het Kagermeer werd toen nog 's Gravenwater genoemd, thans alleen het water tussen Kaageiland en het eiland Faljeril. In 1433 gaat de stad Leiden de vroomwateren pachten. 'Vroom' betekent: 'tot het domein van de heer behorend'. Vanaf 1584 wordt zij eigenaar. De vroomwateren beperken zich niet tot het Kagermeer en omgeving. Ruw genomen viel hier onder al het viswater tussen Leiden, Haarlem en Amsterdam (Grote Haarlemmermeer). De stad Leiden gaat vervolgens de visserij verpachten aan enkele welgestelde pachters die het viswater weer onderverhuren aan o.a. de familie Van Nieuwkoop. Zo kon het gebeuren dat de eerder genoemde Jan en Jacob Alberts van Nieuwkoop danig werden uitgebuit. Pas in de twintigste eeuw krijgt de familie Van Nieuwkoop zelf de visrechten toegewezen. De vissers hebben ook te maken met de vele baggermannen, een beroep dat sinds 1950 volledig is verdwenen. Omstreeks 1930 kon men nog wel een twintigtal baggerbokken aantreffen op de Kagerplassen. De baggeraars kwamen uit de wijde omgeving. De eerder genoemde Jan van Egmond was ook baggeraar (in de Kaagse poldersloten) alvorens hij het beroep van groenteboer verkoos. De bagger werd voor een gering bedrag per bok aan de boeren verkocht om, na met mest vermengd te zijn, over het land te worden uitgestrooid. Ze maakten vaak diepe gaten, die het vissen met de zegen soms belemmerde. Grotere bedreigingen dan het baggeren ontstaan in de zestiger jaren als het beheer van de Kagerplassen in handen komt van de directie Domeinen, die voor de staat roerende en onroerende zaken beheert. We noemen hier het zandzuigen uit het Zweiland voor de aanleg van wegen rondom Leiden, waardoor diepe putten ontstaan in de bodem en dit water voor het grootste gedeelte onbruikbaar wordt voor de visserij en 's winters altijd een zeer onbetrouwbare ijsvloer oplevert.

Ook de al genoemde watersport, de bouw van de vele steigers en jachthavens, de vele hengelsportverenigingen en de stroperij zijn de oorzaak van veel schade aan de visstand. Hoewel tegenwoordig de watervervuiling is gekeerd, is dit ook een belangrijke factor geweest in de gestage teloorgang van de beroepsvisserij op de Kagerplassen. Met het vertrek van de laatste visserstelg Sjaak van Nieuwkoop verdwijnt dus de broodvisserij op de Kaag.

Jan Biemond

Deel 2 gaat verder in op enkele markante figuren uit het vissersgeslacht Van Nieuwkoop.